

פרשת ויקהל פקודי התש"פ

"וַיֵּצְאוּ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה"

א. "ויקהל משה, את כל עדת בני ישראל, ויאמר אלהם, אלה הדברים אשר צנה יהוה - לעשת אתם", (שמות, לה' - א').

"ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל, לאמר, זה הדבר אשר צנה יהוה, לאמר", (שמות, לה' - ד').

"ויצאו כל עדת בני ישראל - מלפני משה", (שמות, לה' - כ').

וידועים דברי רבותינו בעלי המוסר זיע"א:

שכאשר נאמר, "ויצאו כל עדת בני ישראל - מלפני משה",

היינו, שהרגישו על פניהם, שיצאו מלפני משה רע"ה.

ב. אמרו רבותינו ז"ל (עירובין, נג' ע"א):

"אמר ר' יוחנן, לבן של ראשונים - כפתחו של ¹ אולם,

ושל אחרונים - כפתחו של ² היכל,

ואנו - כמלא נקב ³ מחט סידקית",

וביאר שם חז"ל, מי הם אותם הראשונים והאחרונים:

"ראשונים - ר"ע,

אחרונים - ר"א בן שמוע.

¹ של בית המקדש, לפני היכל, שרחב עשרים אמה.

² שרחב רק עשר אמות,

כלומר, שהם קטנים מהם בחכמה ביחס הזה.

³ שתופרים בה סדקי בגדים, שהנקב שלה דק ביותר.

איכא דאמרי -

ראשונים - ר' אלעזר בן שמוע,

אחרונים - ר' אושעיא בריבי.

ואנו כמלא נקב מחט סידקית,

אמר אביי, ואנן כי סיכתא בגודא⁴ לגמרא,

אמר רבא, ואנן כי אצבעתא בקירא⁵ לסברא,

אמר רב אשי, אנן כי אצבעתא בבירא⁶ לשכחה⁷.

ובמסכת שבת (קיב' ע"ב) מצינו:

"אמר ר' זירא אמר רבא בר זימונא, אם ראשונים בני מלאכים - אנו בני אנשים,

ואם ראשונים בני אנשים - אנו כחמורים,

ולא כחמורו של ר' חנינא⁸ בן דוסא ושל רבי פנחס⁹ בן יאיר - אלא כשאר
חמורים".

⁴ כיתד - שנועצין אותו בחור קטן, שבקיר שבקושי הוא נכנס,

כך אנחנו לגמרא,

שרק מעט ממה שאנחנו שומעים אנו מבינים, וגם זה בקושי.

⁵ כאצבע - שנותנים בשעוה קשה, שאינה יכולה ליכנס בתוכה, אלא נדבקת אליה מעט,

כך אנחנו מתקשים בסברא.

⁶ כמו שהאצבע נכנסת בקלות לפי הבור,

כך אנחנו מהירים לשכוח.

⁷ הר"ח גורס "בבזרא", דהיינו זרעונים,

שהתוחב אצבעו בחרדל וכדומה, נוצר שם כעין גומא. וכשמסירה, חוזרת ומתמלאת הגומא מיד,

כך אנחנו, כשאנו מסיימין מסכתא ומתחילין אחרת, מיד שוכחים הראשונה.

⁸ רש"י על המקום, ציין למעשה המובא במסכת תענית (כד' ע"א), גבי רבי יוסי דמן יוקרת, וכדלהלן:

"הויא ליה ההוא חמרא, כדהוּוּ אגרי לה כל יומא - לאורתא הוּוּ משדרי לה אגרה אגבה, ואתיא לבי מרה.

ולפי זה, יש להתבונן, היאך אפשר ללמוד ולקבל מן "הרב הדומה למלאך",
והלא, יש מרחק כל כך עצום בין התלמיד לרבו.
כך הקשה מו"ר מרנא ר' חיים ליב הלוי שמואלביץ זיע"א¹⁰.

ג. ובביאורו הראשון, ביאר בזה, כדלהלן:

ואי טפו לה או בצרי לה, לא אתיא.
ימא חד, אינשו זוגא דסנדלי עליה, ולא אזלה, עד דשקלונה מינה - והדר אזלה".
⁹ בחולין (ז' ע"א) מצינו:
"רבי פנחס בן יאיר, הוה קאזיל לפדיון שבויין,
פגע ביה בגינאי נהרא,
אמר ליה, גינאי, חלוק לי מימך ואעבור בך,
אמר ליה, אתה הולך לעשות רצון קונך, ואני הולך לעשות רצון קוני. אתה, ספק עושה, ספק אי אתה עושה.
אני ודאי עושה,
אמר ליה, אם אי אתה חולק, גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם,
חלק ליה.
הוה ההוא גברא, דהוה דארי חיטי לפיסחא,
אמר ליה, חלוק ליה נמי להאי, דבמצוה עסיק,
חלק ליה.
הוה ההוא טייעא, דלווה בהדייהו,
אמר ליה, חלוק ליה נמי להאי, דלא לימא כך עושים לבני לוייה,
חלק ליה ...
אקלע לההוא אושפיזא, רמו ליה שערי לחמריה - לא אכל, חבטינהו - לא אכל, נקרינהו - לא אכל,
אמר להו, דלמא לא מעשרן,
עשרינהו, ואכל,
אמר, ענייה זו הולכת לעשות רצון קונה, ואתם מאכילין אותה טבלים".
¹⁰ בספרו "שיחות מוסר", מאמר מא', עמ' קעא' - ז'.

במסכת מגילה (כז' ע"ב) מצינו,
"רב הונא, הוה אסר¹¹ ריתא - וקאי קמיה דרב.
אמר ליה, מאי האי,
אמר ליה, לא הוה לי קידושא, ומשכנתיה להמיינאי, ואתאי ביה קידושא.
אמר ליה, יהא רעוא, דתיטום בשיראי.
כי איכלל רבה בריה -
רב הונא, איניש גוצא הוה, גנא¹² אפוריא -
אתיין בנתיה וכלתיה, שלחן ושדיין מנייהו עליה,
עד דאיטום¹³ בשיראי.
שמע רב ואיקפד, אמר, מאי טעמא לא אמרת לי כי ברכתיך, וכן¹⁴ למר".
וכתב בהגהות הב"ח, וז"ל:
"דאע"ג, דלרב הונא לא היה שום רווח מהא דשדיין עליה מנייהו,
שמא היתה עת רצון, ובדידיה היה מתקיים, שהיה מגיע לעושר גדול".
ומתבאר מדברי הגמרא,

¹¹ היה חגור מין גמי.

במסכת תענית (כ' ע"ב) איתא, שרב הונא היה עשיר מופלג,

וכתב ה"חזון איש" (בהוספות, בסוף סדר טהרות):

שאפשר, דהיינו לאחר שהעשיר מחמת ברכתו של רב,

והא דאיטום בשיראי, הוא רק רמז, שנגזר עליו שתקיים בו ברכת רב.

¹² היה ישן על מיטה.

¹³ ומתוך שהיה רב הונא גוץ, לא ראו שהיה שוכב על המטה,

ואז פשטו והשליכו בגדיהן עליו, עד שנתכסה בשיראין.

¹⁴ דהיינו,

אף אתה תהא מבורך בכך, דדלמא הויא ההיא שעתא שברכתיך עת רצון, והיתה מתקיימת הברכה אף בי.

שהאדם שזוכה להגיע לידי השפעה, וסייעתא דשמיא,
הרי הוא נעשה "בעלים", על אותה "סייעתא דשמיא",
והרי הוא יכול להשפיע את אותה "השפעה", לכל סובביו.
ומשום כך, הקפיד רב מדוע לא אמר לו רב הונא "וכן למר",
משום שבאותה העת, היה רב הונא "בעלים" על אותו כוח ההשפעה.
ולפיכך, נוכל להבין, היאך יכול התלמיד ללמוד מן "הרב הדומה למלאך",
שכן, על אף ירידת הדורות -

יש לרב "המלאך", כוח "להשפיע את השפעתו" אף לתלמידו,
כי הוא הוא ה"בעלים" על אותה ברכה -
כי הוא הוא ה"בעלים" על אותה השפעה.

ד. ובביאורו השני, ביאר בזה, כדלהלן:

בספר ישעיה (יא', א' - ה'), מתאר הנביא את מעלותיו של מלך המשיך כך -
"וַיֵּצֵא חֶסֶד מִגִּזְע יִשְׁרָיִ, וַיַּצַּר מִשְׁרָשָׁיו יִפְרָה. וַנְּחָה עָלָיו רוּחַ יְהוָה, רוּחַ חֶכְמָה וּבִינָה,
רוּחַ יַעֲזָה וּגְבוּרָה, רוּחַ דַּעַת וְיָרְאֵת יְהוָה. וַהֲרִיחוּ בְיָרְאֵת יְהוָה, וְלֹא לְמַרְאֵה עֵינָיו
יִשְׁפּוּט, וְלֹא לְמִשְׁמַע אָזְנוֹ יוֹכִיחַ. וְשִׁפֵּט בְּצַדֵּק דַּלִּים, וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר לְעַנְוֵי אֶרֶץ,
וְהִכָּה אֶרֶץ בְּשִׁבְט פִּיּוֹ, וּבְרוּחַ שְׁפָתָיו יָמִית רָשָׁע. וְהָיָה צַדֵּק אֲזוּר מִתְּנִיּוֹ, וְהֶאֱמוּנָה
אֲזוּר חֶלְצִיו".

ועניין זה, של "וְהֲרִיחוּ בְיָרְאֵת ה'" -

הוא, שלמלך המשיח, יהיה חוש ריח, שעל ידו יוכל לדעת היכן האמת מצויה.

והנה, כתב הרמב"ם בפיי"א מהלכות מלכים ה"ג, וז"ל:

"וְאֵל יַעֲלֶה עַל דַּעְתָּךְ, שֶׁהַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים, וּמְחַדֵּשׁ
דְּבָרִים בְּעוֹלָם, אוֹ מְחַיֶּה מֵתִים, וְכִיּוֹצֵא בְּדְבָרִים אֱלוֹ,
אִין הַדְּבָר כֶּךָ.

שְׁהָרִי, רַבִּי עֲקִיבָא חָכֵם גָּדוֹל מְחַכְמֵי מִשְׁנֵה הָיָה, וְהוּא הָיָה נוֹשֵׂא פָלְיוּ שֶׁל בֶּן
כוֹזִיבָא הַמְּלָךְ, וְהוּא הָיָה אוֹמֵר עָלָיו שֶׁהוּא הַמְּלָךְ הַמְּשִׁיחַ -
וְדָמָה הוּא וְכָל חַכְמֵי דוֹרוֹ שֶׁהוּא הַמְּלָךְ הַמְּשִׁיחַ,
עַד שֶׁנֶּהְרַג בְּעוֹנוֹת,

כִּיּוֹן שֶׁנֶּהְרַג, נוֹדַע לָהֶם שֶׁאֵינּוּ.

וְלֹא שֶׁאֵלּוּ מִמֶּנּוּ חַכְמִים, לֹא אוֹת וְלֹא מוֹפֵת.

וְעַקֵּר הַדְּבָרִים כִּכָּהֵן, שֶׁהַתּוֹרָה הַזֹּאת חֲקִיָּה וּמִשְׁפָּטִיָּה לְעוֹלָם וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים,
וְאֵין מוֹסִיפִין עָלֶיהָ, וְלֹא גוֹרְעִין מֵהָיָה.

וְכַתֵּב עַל זֶה הַרֶאב"ד בַּהֲשֻׁגוֹתָיו, וְז"ל:

"אמר אברהם, והלא בן כוזיבא היה אומר אנא הוא מלכא משיחא,

ושלחו חכמים לבדקו, אי מורח ודאין או לא, וכיון דלא עביד הכי - קטלוהו",

ומבואר מדברי הראב"ד:

שכיוון שלא היה בו בבר כוזיבא את מעלת "מורח ודאין", שהוא בעצם מעלת
"וְהָרִיחוּ בְּיָרְאֵת ה'" , הרי הוא משיח שקר -

ומשום כך, הרגוהו חכמי ישראל.

ובמסכת נדה (כ"ע"ב) מצינו:

"ואמאי קרו ליה ¹⁵ מרא דארעא דישראל,

דההיא אתתא, דאייתא דמא לקמיה דרבי אלעזר,

הוה יתיב רבי אמי קמיה, ארחיה ¹⁶,

אמר לה, האי דם חימוד הוא.

בתר דנפקה, אטפל לה רבי אמי, אמרה ליה - בעלי היה בדרך וחמדתי.

¹⁵ לרבי אלעזר בן פדת.

¹⁶ רבי אלעזר בן פדת.

קרי עליה (תהילים, כה' - יד'), 'סוד ה' ליראיו'."

ומעשה זה, עניינו גם כן, כעין "מורח ודאין",

שעל ידי חוש הריח יכול רבי אלעזר בן פדת, לטמא¹⁷ או לטהר.

והוא, גם כן:

עניין "רב ותלמיד", שכאשר התלמיד מנסה לחשוב / להריח, מה היה רבו עושה
בשעה זו,

אזי, גם כאשר המרחק ביניהם גדול ועצום -

יכול התלמיד, ללמוד ולינוק מתורתו.

ה. וראיה לביאורו השני, כדלהלן.

ידועה ומפורסמת, הגמרא במסכת סוכה (כח' ע"א), וכדלהלן:

"תנו רבנן, מעשה ברבי אליעזר, ששבת בגליל העליון,

¹⁷ התוס' הרא"ש והרשב"א, הוכיחו, שדם חימוד טמא,

וכמו שמצינו בגמרא להלן (סו' ע"א), שכתבה, שאשה שתבעו להנשא אסורה, משום שחוששים שראתה דם
חימוד - מחמת הבקשה להנשא,

ולכן פירשו, שרבי אלעזר בן פדת, שאמר שהדם דם חימוד הוא, לא היתה כוונתו לפסוק ולטהר מחמת
הבחנה זו, אלא, רק הראה להם את גודל בקיאותו, אפילו שאין בכך נפק"מ לדינא.

אולם, הר"ן חולק, וסובר שדם חימוד טהור,

משום שלא היה רבי אלעזר בן פדת, מורה על הדם שהוא דם חימוד, אם אין בכך חילוק לדינא,

ועוד, מדוע טרח רבי אמי לברר אם הדבר אמת.

ומה שלהלן הגמרא אסרה אשה מחמת חשש חימוד -

תירץ, שמצוי שהתעוררות המקור להוציא דם חימוד, תגרום להוצאת דמים נוספים, וטימאוו מחשש דם נדה
אחר שיצא עם דם החימוד -

ורק רבי אלעזר בן פדת, שידע להבחין בריח הדם שאין בו תערובת דמים אחרים, וכולו דם חימוד, יכל לטהר.

וה"חשק שלמה" ביאר את שיטת הר"ן:

שדם חימוד טהור, משום שמקורו מהעליה.

ושאלוהו, שלשים הלכות, בהלכות סוכה. שתיים עשרה, אמר להם שמעתי. שמונה עשר, אמר להם לא שמעתי, ר' יוסי בר' יהודה אומר, חילוף הדברים. שמונה עשר, אמר להם שמעתי. שתיים עשרה, אמר להם לא שמעתי. אמרו לו, כל דבריד, אינן אלא מפי השמועה, אמר להם, הזקתוני לומר דבר שלא שמעתי מפי רבותי, מימי לא קדמני אדם בבית המדרש, ולא ישנתי בבית המדרש - לא שינת קבע ולא שינת עראי, ולא הנחתי אדם בבית המדרש ויצאתי, ולא שחתי שיחת חולין, ולא אמרתי דבר¹⁸ שלא שמעתי מפי רבי מעולם. אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי, מימיו - לא שח שיחת חולין, ולא הלך ד' אמות - בלא תורה ובלא תפילין, ולא קדמו אדם בבית המדרש, ולא ישן בבית המדרש - לא שינת קבע ולא שינת עראי, ולא הרהר במבואות המטונפות, ולא הניח אדם בבית המדרש ויצא, ולא מצאו אדם יושב ודומם - אלא יושב ושונה, ולא פתח אדם דלת לתלמידיו - אלא הוא בעצמו, ולא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם,

¹⁸ כתב המאירי, וז"ל:

"לעולם יהא אדם ירא בהוראה, ושלא לסמוך על סברתו, אלא, אחר העיון הגדול, ולא יהא בטוח בעצמו להורות, אלא, במה ששמע מפי רבו, או שהוא מקובל בו מפי חכם".

ולא אמר הגיע עת לעמוד מבית המדרש - חוץ מערבי¹⁹ פסחים וערבי יום הכפורים. וכן היה ר' אליעזר, תלמידו, נוהג אחריו".
ובאבות דרבי נתן (נוסחא א', פרק ו', פסקא ג'), מצינו כדלהלן:
"מה היה תחלתו של רבי אליעזר בן הורקנוס,
בן עשרים ושתים שנה היה, ולא למד תורה.
פעם אחת, אמר, אלך ואלמוד תורה, לפני רבן יוחנן בן זכאי,
אמר לו אביו הורקנוס, אי אתה טועם, עד שתחרוש מלא מענה -
השכים, וחרש מלא מענה,
אמרו, אותו היום ערב שבת היה, הלך וסעד אצל חמיו,
ויש אומרים, לא טעם כלום מ-ו' שעות של ערב שבת, עד ו' שעות של מוצאי שבת.
כשהוא הולך בדרך, ראה אבן, הרימה - ונטלה - ונתנה לתוך פיו,
ויש אומרים, גללי הבקר היה.
הלך, ולן באכסניא שלו.
הלך, וישב לו לפני רבן יוחנן בן זכאי בירושלים,
עד שיצא ריח רע מפיו,

¹⁹ במסכת פסחים (קט' ע"א) איתא:

"אמרו עליו על רבי עקיבא, מימיו לא אמר הגיע עת לעמוד בבית המדרש - חוץ מערבי פסחים וערב יום הכפורים,
בערבי פסחים, בשביל תינוקות כדי שלא יישנו,
וערב יזה"כ, כדי שיאכילו את בניהם".
וכתב שם הרשב"ם, וז"ל:
"כדי שיישנו את התינוקות ביום, ולא בלילה בשעת הגדה.
א"נ, כשמעכבין עד הלילה לאחר שהחשיך, ישנים התינוקות".

אמר לו רבן יוחנן בן זכאי, אליעזר בני, כלום סעדת היום. שתק. שוב אמר לו, ושתק.

שלח וקרא לאכסניא שלו,

אמר להם - כלום סעד אליעזר אצלכם. אמרו לו - אמרנו, שמא אצל רבי היה סועד,

אמר להם, אף אני אמרתי, שמא אצלכם היה סועד,

ביני וביניכם, אבדנו את רבי אליעזר מן האמצע.

אמר ליה, כשם שיצא לך ריח רע מפידך, כך יצא לך שם טוב בתורה.

שמע עליו הורקנוס אביו, שהיה לומד תורה אצל רבן יוחנן בן זכאי, אמר - אלך ואדיר אליעזר בני מנכסי,

אמרו, אותו היום רבן יוחנן בן זכאי יושב ודורש בירושלים, וכל גדולי ישראל יושבין לפניו,

שמע עליו שבא, הושיב לו שומרין,

אמר להם, אם בא לישב אל תניחוהו,

בא לישב, ולא הניחוהו.

היה מדלג ועולה, עד שהגיע אצל בן ציצית הכסת, ואצל נקדימון בן גוריון, ואצל בן כלבא שבוע, היה יושב ביניהם - ומרתת.

אמרו, אותו היום נתן עיניו רבן יוחנן בן זכאי ברבי אליעזר,

ואמר ליה, פתח ודרוש,

אמר ליה, איני יכול לפתוח,

דחק עליו, ודחקו עליו התלמידים, עמד, ופתח ודרש בדברים שלא שמעתן אוזן מעולם -

כל דבר ודבר שיצא מפיו, עמד רבן יוחנן בן זכאי על רגליו, ונשקו על ראשו -

ואמר לו, רבי אליעזר - רבי, אמת למדתני.

עד שלא הגיע [עת] לצאת, עמד הורקנוס אביו על רגליו. ואמר, רבותי, אני לא
באתי אלא להדיר אליעזר בני מנכסיי, עכשיו כל נכסיי יהיו נתונים לאליעזר בני.
וכל אחיו פטורין, ואין להן בהן כלום."

וממעשה זה מתבאר,

שלא כל מה שאמר רבי אליעזר, הם דברים ששמע מפי רבו - רבי יוחנן בן זכאי,
שכן, באותה העת שדרש בפני רבו, דרש דברים שלא שמעתן אוזן מעולם,
ואם כן, היאך יכול היה רבי אליעזר להעיד על עצמו, שמעולם לא אמר דבר שלא
שמע מפי רבו.

ברם, להמתבאר בעניין "מורח ודאין", שהוא חוש הריח שהיה בו ברבי אלעזר בן
פדת, ויהיה גם כן אצל מלך המשיח לעתיד לבוא. אפשר, שהיה הדבר גם כן אצל
רבי אליעזר בן הורקנוס,

וביאור העניין, הוא:

שלעולם, אמת ונכון הדבר, שאמר רבי אליעזר דברים שלא שמעתן אוזן מעולם,
אך, מכיוון שהיה רבי אליעזר דבק בתורתו של רבו, רבן יוחנן בן זכאי -
היה שם לנגד עיניו, בכל עת, את דרך צורת הלימוד של רבו, ואת צורת מחשבתו
של רבו,

ורק כאשר היה בטוח שאם היה רבו עומד לפניו, היה מסכים עמו -

היה אומר את אותה הסברא, ואת אותו החידוש.

ו. והנה, "כוח השפעה", שהוא הפשט הראשון, תלוי הוא, במידת טובו של
הנותן,

כשיתן בעין טובה, השפעתו, תהיה בעין טובה,

וכשיתן בעין רעה, השפעתו, תהיה בעין רעה.

והנה, משה רע"ה, היה "טוב עין", וכפי שנאריך לבאר:

א. במסכת מנחות (נגי ע"ב), דרשו רבותינו ז"ל, על משה רע"ה:

"יבא טוב, ויקבל טוב, מטוב לטובים.

יבא טוב, זה משה. דכתיב (שמות, ב' - ב'), 'ותרא אותו כי טוב הוא'.

ויקבל טוב, זו תורה. דכתיב (משלי, ד' - ב'), 'כי לקח טוב נתתי לכם'.

מטוב, זה הקב"ה. דכתיב (תהילים, קמה' - ט'), 'טוב ה' לכל'.

לטובים, אלו ישראל. דכתיב (תהילים, קכה' - ד'), 'הטיבה ה' לטובים'.

ב. על הפסוק (שמות, ב' - ג'), 'וַיְהִי בַּיָּמִים הֵהֵם, וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל אָחִיו,

וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם, וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרֵי מִכָּה אִישׁ עֲבָרֵי מֵאָחִיו",

כתב רש"י, והוא מהמדרש (שמות רבה, פרשה א', כז'), וז"ל:

"נתן עיניו וליבו להיות מיצר עליהם",

והיינו, שהיה משה רע"ה, נותן דעתו בכל עת, היאך להיטיב לזולתו.

ג. במאמר "כִּי הַתּוֹרָה כּוֹלֶלֶת, כֹּל הַטּוֹבוֹת שֶׁבְּעוֹלָם" (א'), לפרשת "משפטים",

ביארנו:

שטעם הדבר, שעלה משה רע"ה, לַמָּרוֹם, ארבעים יום וארבעים לילה,

כי אע"פ, שהיה משה רע"ה קדוש מרחם, ולא רק שלא קלקל את מעשיו, אלא,

שהשביחם עוד ועוד,

מכל מקום, היות והוא היה השליח והצינור, להורות, ולצוות, לעם ישראל את

חוקותיו ומצוותיו של הקב"ה,

והיות, והיו עם ישראל, משוקעים ומזוהמים ב-מט' שערי טומאה,

היה צריך משה רע"ה, לעשות את עצמו, כְּבָרְיָהּ חַדְשָׁה, אשר לה שורש נשמות

עם ישראל כולם -

וזמן יצירת הולד, כְּבָרְיָהּ חַדְשָׁה, הוא, ארבעים יום²⁰.

²⁰ במסכת סוטה (ב' ע"א), למדנו:

"אמר רב יהודה אמר רב, ארבעים יום קודם יצירת הולד, בת קול יוצאת ואומרת, בת פלוני לפלוני".

ובמסכת יבמות (ט"ו ע"ב), מצינו:

באופן, שמעֲתָהּ, תובן היטב, דרשת רבותינו ז"ל (סוטה, לח' ע"ב), על הפסוק
(משלי, כב' - ט'), "טוב עין הוא יְבָרֵךְ, כִּי נָתַן מִלְחָמוֹ לְדָל":
"אל תקרי 'יְבָרֵךְ', אלא, 'יְבָרֵךְ'".

והיינו,

שמי שיש לו "עין טובה", יש לו את כוח הברכה.

א. במסכת בבא מציעא (פד' ע"א), מצינו:

"יומא חד, הוה קא סחי ר' יוחנן בירדנא,

חזייה ריש לקיש, ושוור לירדנא אבתריה,

אמר ליה, חילך לאורייתא,

אמר ליה, שופרך לנשי.

אמר ליה, אי הדרת בך²¹, יהיבנא לך אחותי, דשפירא מינאי.

קביל עליה, בעי למיהדר לאתויי מאניה - ולא מצי.

הדר, אקרייה ואתנייה, ושויה גברא רבא.

יומא חד, הוו מפלגי בי מדרשא -

שעד ארבעים יום מתחילת העיבור, נחשב העובר כמים בעלמא,

ורק לסוף ארבעים יום, נשלמת יצירתו, ונחשב ליצור חי.

וממילא:

דברי רב יהודה בגמרא סוטה (הנ"ל), "ארבעים יום קודם יצירת הולד", היינו -

ארבעים יום הראשונים לתחילת העיבור -

שבאותה העת, טרם נשלמה יצירת הולד, ואז מכריז הקב"ה, "בת פלוני לפלוני".

²¹ ויעוין בתוספות בד"ה "אי הדרת בך" (קמא), שדייקו מדברי הגמרא כך:

דהנה, הלשון "אם תחזור בך", משמע, להיות כבתחילה,

ומוכרח, שהיה ריש לקיש בתחילתו, ת"ח.

הסייף, והסכין, והפגיון, והרומח, ומגל יד, ומגל קציר. מאימתי מקבלין טומאה,
משעת גמר מלאכתן. ומאימתי גמר מלאכתן, רבי יוחנן אמר - משיצרפם בכבשן,
ריש לקיש אמר - משיצחצחון במים,
אמר ליה, לסטאה בלסטיותיה ידע,

אמר ליה, ומאי אהנת לי, התם רבי קרו לי ^{22 23}, הכא רבי קרו לי,

אמר ליה, אהנאי לך, דאקרבינך תחת כנפי השכינה.

חלש דעתיה דרבי יוחנן, חלש ריש לקיש ... נח נפשיה דר' שמעון בן לקיש".

ח. וידוע ומפורסם במעשה זה, ביאורו ²⁴ של רבינו הרי"ח הטוב זיע"א, וז"ל:

"לכאורה נראה פירוש רש"י ז"ל דחוק ²⁵, איך ישוה ר' שמעון בן לקיש, רבנות
של לסטות, עם רבנות של תורה,

ואדם גדול שכמותו איך יוציא דברים אלו מפיו.

על כן, יותר נראה פירוש רבינו תם ²⁶, שפירש, שהוא היה תחלה אדם גדול בתורה.
אלא, שאח"כ פרק עול תורה, ושכח תלמודו ועסק בלסטות. ועל ידי ר' יוחנן, חזר
בתשובה, ולמד תורה מחדש ...

מיהו, לפירוש זה איכא דוחק בלשון התם והכא, דהוה ליה למימר, מעיקרא
והשתא.

²² עיין מה שפירש בזה רש"י, וז"ל:

"רבן של לסטים, וראש להן הייתי".

²³ עיין מה שכתבנו בהערה מס' 21, מדברי התוספות,

ולפי זה, דייקו התוספות (הנ"ל), שכיוון שהיה ת"ח בתחילת דרכו, היה נקרא כבר אז בשם "רבי",

ולכן, כביכול, בא ר"ל בטעת מה הועלת לי.

²⁴ בספרו הקדוש "בן יהוידע", שם.

²⁵ עיין הערה 22.

²⁶ עיין הערה 21.

ונ"ל בס"ד, כוונת ר' שמעון בן לקיש, התם - על בני בבל, והכא - על בני ארץ ישראל,

כי בראותו דר' יוחנן זלזל בכבודו הרבה, באומרו אליו ליסטאה, אמר, ודאי דר' יוחנן חושב דהכבוד שאני משיג פה בארץ ישראל בין החכמים, הוא בא לי בעבורו, בשביל שלקחתי אחותו,

ולכן כל החכמים שהם סרים למשמעותו, מכבדים אותי, כי ר' יוחנן הוא חכם, ומגיע לי הכבוד מחמתו,

ולכן לא חש אלי, וזלזל בכבודי, בחשבו שכבודי בא לי מצידו.

ועל כן אמר לו, מאי אהנית לי בכבוד הזה שנתת לי אחותך,

הלא, התם שאין החכמים תלמידך, ואין אתה רבם, מכבדים אותי בתואר רבי. וכאן, אין מכבדים אותי יותר מבני בבל, אלא גם כן קרו לי רבי -

ונמצא זה הכבוד, אינו בא לי מחמתך.

והשיב לו, אהנית לך בתתי לך את אחותי, דעל ידי זה קרבתי אותך תחת כנפי השכינה,

כי על ידי שאמרתי, לך אתן לך אחותי דשפירא מנאי, נתרצית לחזור בתשובה, ולמדת תורה,

ועל ידי זה, קורין אותך רבי, הכא והתם.

ודע, כי בודאי ר' יוחנן לא היתה כונתו מעיקרא - לעשות לו אונאת דברים ...

אך כונת ר' יוחנן, לומר לו, בעל כרחי צריך להודות לך,

כי אתה בקי יותר ממני בדבר זה, מפני כי לסטאה בלסטאותיה ידע.

אך ר' שמעון בן לקיש, נצטער, כי חשב דלא אכפת ליה לר' יוחנן בזלזול שלו.

ט. ובסייעתא דשמיא, על פי המבואר לעיל, ועל פי דברי רבינו הרי"ח הטוב זיע"א, נראה לבאר, כדלהלן:

אף לפירוש רבוותא²⁷, שהיה ריש לקיש ת"ח מעיקרו,
אפשר, שמכיוון ששוב הכניסו ר"י תחת כנפי השכינה -
היה ר"י נחשב למורו ורבו.
וממילא, כל תורתו שלמד, מזמן תשובתו ואילך -
באה לו, מכוח השפעת רבו.
ומכיוון שנהג עמו ר"י ב"עין טובה", היו רואים עליו בכל עת, שיצא מלפני ר'
יוחנן.
וכשאמר לו ר' יוחנן, שאתה ריש לקיש בקי במעשה הליסטים, לא נתכווין לקנטרו.
אלא, לומר לו, מודה אני לך בדבר זה - כי בתחום זה, אתה מבין יותר ממני.
ברם, ריש לקיש, הרגיש ש-ר' יוחנן נתכווין לזלזל בו. ולפיכך, אמר לו:
"התם" - בארץ בבל, קראו לי רבי,
"הכא" - בארץ ישראל, קראו לי רבי.
ובכל מקום שקוראים לי רבי, טעם הדבר, מפני שבכל מקום, ראו עלי, שתלמידך
אני, ושיצאתי מלפניך.
ואם אתה, מורי ורבי, מכנה אותי בשם "ליסטים",
פירוש הדבר -
שאתה, מורי ורבי, לא מרגיש את השינוי שנעשה בי -
אין אתה מרגיש, שיצאתי מלפניך.
ואם כך, שלמרות כל דביקותי בך, אין השינוי ניכר בי -
למה לי חיים ...

יזכינו ה' יתברך:

²⁷ דעת התוספות, כפי שהובאה בהערה 21.

לדבוק בתלמידי חכמים, לשמשם, ללמוד ממעשיהם, להתאבק בעפר רגליהם,
ולשתות בצמא את דבריהם,
וממילא, נזכה, לקבל מכוח השפעתם עלינו,
וגם כאשר אינם לפנינו, ננסה לשקול בפלס האמת, היאך היו הם נוהגים.
ואזי, כל רואינו, יכירו וידעו:
"וַיֵּצְאוּ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - מִלְּפָנַי מִשֶּׁה",
אלו האנשים, זכו להפך לבב עצמם, ודבקו בחכמי האמת, מנהיגי ומאורי הדורות.
אמן.